

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan
kunta- ja terveysjaosto
00102 Eduskunta

Asia:

HE 154/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023.

Teema: Toimenpiteet sote-alan henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden turvaamiseksi, palkkaratkaisun kustannukset julkiseen talouteen.

**Kirjallinen asiantuntijalausunto eduskunnan valtiovarainvaliokunnan
kunta- ja terveysjaostolle**

Sosiaali-, terveys- ja kasvatustalan ammattijärjestö Tehy kiittää mahdollisuudesta lähettää kirjallinen asiantuntijalausunto koskien valtion talousarvioesitystä vuodelle 2023, jossa tarkastelunäkökulmana ovat toimenpiteet sote-alan henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden turvaamiseksi sekä palkkaratkaisun kustannukset julkiseen talouteen.

**Teema 1. Tehyn näkemyksiä toimenpiteiksi sote-alan henkilöstön riittävyyden ja
saatavuuden turvaamiseksi**

Työ- ja elinkeinoministeriön 1.11.2022 julkaiseman ammattibarometrin mukaan 15 työvoimapula-ammattin listauksessa kolme neljästä on sosiaali- ja terveydenhuollon ammatteja. Työvoimapula on kaikkein vaikein lähihoitajien sekä sairaanhoitajien ja terveydenhoitajien osalta.

Työvoimapulan ratkaisemiseksi esitetyt toimenpide-ehdotukset lähivuosille eivät ole Tehyn näkemyksen mukaan riittäviä. Työvoimapulan kehittyminen on usean yhtäaikaisen tekijän tulos (esimerkkeinä väestön ikääntyminen, palvelutarpeen kasvu, sote-ammattihenkilöiden eläköityminen, huonontunut alan veto- ja pitovoima, koronan aiheuttama henkilöstön lisätarve, pienentyvät ikäluokat). Tilanne johtuu osaltaan myös siitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitus on ollut vuosia liian matalalla tasolla. Työvoimapula on monitekijäinen ongelma, joka ei korjaannu yksittäisillä toimenpiteillä, vaan vaatii koulutetun hoitohenkilöstön osalta merkittävää palkkatason nostoa ja työolosuhteiden korjaamista.

Valtion talousarvioesityksessä ehdotetaan 2 500 uuden hoiva-avustajan kouluttamiseksi lähes 20 miljoonan euron lisäystä. Tehyn näkemyksen mukaan hoiva-avustajien määrän lisääminen ei ratkaise lähihoitaja- ja sairaanhoitajapulaa ikäihmisten tehostetun palveluasumisen toimintayksiköissä. Näissä yksiköissä asuvat ikääntyneet ovat yhä huonokuntoisempia ja usein muistisairaita, jolloin hoito vaatii ammattitaitoa, osaamista ja kykyä ennakoida asiakkaan tilan muutoksia. Palvelun asiakasturvallinen ja laadukas toteuttaminen edellyttää riittävää määrää sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä.

Myös kotihoitoon tarvitaan ensi vuoden aikana merkittävä määrä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä lisää, jotta riittävät ja asiakasturvalliset palvelut on mahdollista toteuttaa. Kotihoidossa hoiva-avustajien hyödyntäminen on erittäin rajattua, koska itsenäinen työ vaatii ammattihenkilöosaamista. Yöaikaisen kotihoidon vahvistamisen on arvioitu lisäävän henkilöstön tarvetta 1.1.2023 lähtien yhteensä 654 henkilötyövuotta, josta suurin lisäystarve kohdistuu lähihoitajiin.

Päätökset lähihoitajakoulutuksen aloituspaikkamäärien voimakkaasta lisäämisestä on tehty pääasiassa vuosien 2022 ja 2023 aikana. Nyt tavoitellaan 5 000 lähihoitajan aloituspaikan lisäämistä vuoteen 2025 mennessä. Tavoite tuntuu Tehyn näkemyksen mukaan epärealistiselta, ellei lähihoitajakoulutuksen vetovoimaa saada paremmaksi.

Työperäisen maahanmuuton lisääminen on esitetty yhdeksi keinoksi helpottaa työvoimapulaa. Ulkomailla koulutettujen hoitajien osuus oli vuonna 2019 Suomessa vain 1,8 %, joka on OECD-maiden joukossa matalimpien joukossa. Tehyn näkemyksen mukaan valtion toimet työperäisen maahanmuuton lisäämiseksi, jotta sosiaali- ja terveydenhuollon työvoimapula helpottaisi, ovat jääneet tällä hallituskaudella pääsääntöisesti tekemättä. EU/ETA-maiden ulkopuolelta tulevien ammattihenkilöiden, kuten sairaanhoitajien, tutkintojen tunnustamisen yhtenäinen käytäntö puuttuu edelleen.

Valtion ensi vuoden talousarvioehdotuksen mukaan sosiaali- ja terveyshuollon henkilöstön saatavuuden ja riittävyyden ohjelmalle ehdotetaan yhteensä 2 miljoonan euron rahoitusta. Tehy näkee positiivisena sen, että sote-alan yli hallituskauden ulottuva 'Hyvän työn edellytysten' -ohjelma käynnistetään ensi vuoden aikana tällä rahoituksella.

Tehy kannattaa sosiaali- ja terveystalouden ammattikorkeakoulujen koulutuskorvausten (ns. harjoittelumaksut) siirtämistä ammattikorkeakouluista valtion varoista maksettavaksi. Nyt talousarvioehdotuksessa tähän varataan ensivuodelle noin 12 miljoonaa euroa. Aiemman valmistelun pohjalta on arvioitu, että vuonna 2020 korvauksen taso oli ollut 14,2 miljoonaa euroa. Nyt ehdotettava kustannus ei siten näyttäisi täysin riittävän, etenkin kun sote-alan koulutusten aloituspaikat ovat olleet kasvussa.

Teema 2. Palkkaratkaisun kustannukset julkiseen talouteen

HE eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023, kohta 9.3: Arvio hyvinvointialueiden tuloista ja menoista

Kohdassa mainitaan, että "Hyvinvointialueiden ennusteessa sektorin ansiokehityksen oletetaan mukailevan kesäkuun alussa sovittuja palkankorotuksia ja viisivuotista palkkaohjelmaa, vaikka sopimuksia hoitajia edustavien liittojen kanssa ei ole tehty." Kesäkuussa tehty palkkaratkaisu on siis otettu rahoitusarviossa huomioon.

Lokakuussa 2022 on sovittu hyvinvointialueita koskevasta sosiaali- ja terveydenhuollon työehtosopimuksen (SOTE-sopimus) palkkaratkaisusta. SOTE-sopimuksen piiriin kuuluu noin 177 000 palkansaajaa. Sote-sopimuksen palkkasumma on noin 8,5 mrd euroa.

Sote-sopimuksen palkkaratkaisuun sisältyy palkankorotusohjelma, jonka kustannusvaikutus vuodelle 2023 ylittää kesäkuussa sovitut palkankorotukset ja palkkaohjelman 1,5 %:lla. Tämä tarkoittaa sitä, että hyvinvointialueiden palkkakustannukset nousevat 1,5 % arvioituun nähden. Hyvinvointialueiden rahoitusta on lisättävä palkkaratkaisun johdosta aiemmin arvioidusta noin 120 milj. euroa. Lisäksi on huomioitava, että mahdolliset henkilöstön määrän lisäykset nostavat rahoitustarvetta (esim. yöaikaisen kotihoidon vahvistaminen 1.1.2023 lähtien, perusterveydenhuollon kiireettömän hoidon hoitotakuun tiukentaminen 14 päivään 1.9.2023 lähtien).

Lisäksi SOTE-sopimuksen palkkaratkaisuun sisältyy maaliskuussa 2023 maksettava kertaerä koronapotilaiden hoitoon valmiuslain aikana osallistuneille. Erä sisältyi valtakunnansovittelijan sovintoesitykseen eikä sen kohdentumisesta käyty tarkkaa rajauskeskustelua tai arviota kustannusvaikutuksesta sovittelun aikana. Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT on arvioinut kertaerän kustannusvaikutukseksi 34 miljoonaa euroa. Koska koronapotilaiden hoidon järjestelyt erikoissairaanhoidossa sekä perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon palvelut vaihtelevat toteuttamistavaltaan eri yksiköissä kertapalkkioon liittyy paikallinen neuvottelumenettely. Pääsopijajärjestöjen edustajat voivat esittää omat ehdotuksensa palkkion jakamiseksi sovintosopimuksessa olevien periaatteiden mukaisesti. Jollei esityksistä ole mahdollista päästä yksimielisyyteen, työnantaja päättää kertapalkkion kohdentumisesta. Paikalliset neuvottelut kertapalkkion kohdentamisesta käydään todennäköisesti vasta alkuvuodesta 2023. Kertapalkkion saajien lukumäärä voi laajentua. Tämän takia KT:n arviota kertapalkkion kustannusvaikutuksesta on pidettävä vähimmäismääränä ja kustannuksen nousuun on syytä varautua.

Helsingissä 8.11.2022

Millariikka Rytkönen
puheenjohtaja
Tehy ry

Lisätietoja

Sote-alan henkilöstön riittävyys ja saatavuus:

Työvoimapolitiittinen asiantuntija Mervi Flinkman, mervi.flinkman@tehy.fi

Palkkaratkaisun kustannukset julkiseen talouteen:

Pääekonomisti Antti Koskela, antti.koskela@tehy.fi